

A VAS MEGYEI SAJTÓ ÁTÁLLÍTÁSA A HÁBORÚS ÜZEMMÓDRA (1914-1915)

Vas vármegyében a világháború kezdetekor megjelent, közéletinek minősített lapok két csoportra oszthatók. A szombathelyiek lényegében külön választhatók a megye nagyobb településein kiadottaktól. Utóbbiak jellemzően hetilapokként és egyedülként tájékoztatták a helység és a környék olvasóit, csak Kőszegen (4) és Celldömölkön (2) lehetett valamelyest változatosabb a hírközlés. Ezeknek, a magukat társadalmi hetilapnak valló újságoknak nyíltan vállalt politikai irányultsága ritkaságnak számított, az 1914 elején a főispán illetve a kormány utasítására végzett adatfelvétel csak a körmendi lapnál jegyezett fel politikai, ezen belül ellenzéki felfogást. A többiek bizonyos állásfoglalásaiból mégis kiderült szoros egyetértésük és együttműködésük az éppen aktuális helyi- illetve kormányhatalommal. A nemzetiségi többségű vidékeken a magyarosodás szócsöveiként is számíthattak rájuk. Szombathely jóval színesebb képet mutat, hiszen ott 4 napilap is megjelent és túlnyomóan politikai lapokat adtak ki, nagyjából azonos arányban munkapárti, néppárti és ellenzéki irányultsággal. Természetesen nem csak a helyi olvasókra számítottak, hanem a megye egészének érdeklődőire is.

A sajtó háborúbeli működésének korlátozására alkalmazott jogi feltételeket, az 1912. évi 63. és 1914. évi 14. törvénycikkek, illetve az ezek felhatalmazásával frissen kiadott rendeletek révén 1914. július végén, már a mozgósítás idején megteremtették. A lapok nem álltak ellen, az első időszak háborús és hazafias eufóriájában lelkesen és híven követték a felülről érkezett utasításokat. A szervezeti szerkezetet gyorsan kialakították. A háborúról megjelentethető híreket a Honvédelmi Minisztérium Hadfelügyeleti Bizottságának Sajtóosztálya állította össze, ezeket táviratban to-

vábbították a vidéki szerkesztőségeknek. Helyben leginkább arról vitáztak, hogy mely szerkesztőségek részesüljenek a kiváltságban. Kezdetben 11 helyre küldték a vármegyében, de az ingyenesség miatti magas költségek miatt, néhány hónappal később 3-ra korlátozták. A megyei felépítmény kulcsa a miniszterelnökség által irányított főispán volt, aki, ha kellett körrendeletben, de sürgős esetben telefonon is utasíthatta a közreműködőket. Augusztus elején nevezte ki a települések cenzorait, akik a helyi és a postai küldeményként érkezett sajtótermékeket figyelték.

Eleinte csak a harctérrel érkező és a hadsereg erejével, ellátásával kapcsolatos információkat szűrték központilag. Néhány hónapon át újabb rendeletekkel pontosították, finomították a rendszert. Aztán, ahogy a háború elhúzódott, a hátszágai hírek témáit is korlátozták, fokozottabban figyeltek az ellátási hiányok minél jobban való kendőzésére, és egyre több propagandaszerű hírt kellett megjelentetni.

Ezen intézkedések ellenére nem volt zökkenőmentes az átállítás. Sorra jelentek meg olyan helyi tudósítások, amelyek, részben a rossz tájékoztatás okán is, rémhíreken alapultak, vagy a hadseregre kedvezőtlen képet mutattak. Az információk áramlását akadályozta, hogy a lapok papírhiány miatt csökkentett terjedelemben és példányszámban jelenhettek meg. Ennek ellensúlyozására vezették be a „kirakati sajtó” intézményét, a lapszámokat a kiadó vagy forgalmas üzletek kirakataiba ragasztották ki.

Az külön kutatás tárgya lehet, miként kényszerültek a központi szervek a cenzúra szorításának enyhítésre a háború utolsó hónapjaiban.

Söptei Imre